

## บทที่ 4

### ข้อมูลเบื้องต้นของครัวเรือนตัวอย่างการวิจัย

ในการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินของเกษตรกร ได้ทำการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างการวิจัยในพื้นที่อำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจากผลการศึกษาทำให้ทราบถึงสภาพทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้ที่ดินทำกินในแบบแผนต่าง ๆ ดังนั้นในส่วนนี้จึงได้นำเสนอผลการศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้นของครัวเรือนเกษตรกร โดยแยกออกเป็นสามส่วน ดังนี้ ส่วนแรก ข้อมูลทางด้านประชากรของครัวเรือนตัวอย่างการวิจัย เป็นการอธิบายถึงลักษณะทางด้านประชากรและการใช้แรงงานของครัวเรือนเกษตรกร ตัวอย่างการวิจัย ส่วนที่สอง ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน เป็นการอธิบายถึงลักษณะทางรายได้ รายจ่าย และมูลค่าสินทรัพย์ ตลอดจนภาวะหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างการวิจัย และส่วนที่สาม ข้อมูลทางด้านขนาดและแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินของครัวเรือน เป็นการอธิบายถึงการถือครองที่ดินทำกินและการใช้ที่ดินทางการเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่ที่ทำการศึกษา ทั้งนี้ผลการศึกษาดังกล่าวได้นำเสนอดังต่อไปนี้

#### 4.1 ข้อมูลทางด้านประชากรของครัวเรือน

ลักษณะครัวเรือนเกษตรกรเป็นข้อมูลที่ชี้ให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ทางกายภาพของเกษตรกร และสามารถสะท้อนถึงลักษณะการใช้แรงงานของครัวเรือน ทั้งนี้ข้อมูลดังกล่าวประกอบด้วย ลักษณะของบ้านเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อายุหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน รวมถึงลักษณะการทำงานในภาคเกษตรกรรมของสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ข้อมูลในตาราง 4.1 ชี้ให้เห็นว่าลักษณะบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของเกษตรกรตัวอย่างการวิจัย ทั้งกลุ่มครัวเรือนที่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินและไม่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินกลุ่มละ 80 ครัวเรือนนั้น ส่วนใหญ่เป็นบ้านคอนกรีตผสมไม้ คิดเป็นร้อยละ 67.5 และ ร้อยละ 47.5 ตามลำดับ รองลงมาเป็นบ้านไม้ยกพื้นและบ้านคอนกรีตชั้นเดียว คิดเป็นร้อยละ 11.2 เท่ากันสำหรับครัวเรือนที่เปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกิน แต่คิดเป็นร้อยละ 22.5 และ ร้อยละ 15.0 ตามลำดับ สำหรับครัวเรือนที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกิน

หัวหน้าครัวเรือนของเกษตรกรทั้งกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงและไม่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 85.1 และ 89.4 ตามลำดับ

หัวหน้าครัวเรือนกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินมีอายุเฉลี่ยสูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนกลุ่มที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินเล็กน้อย คือ หัวหน้าครัวเรือนที่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินทำกินมีอายุเฉลี่ย 56 ปี ในขณะที่หัวหน้าครัวเรือนที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินมีอายุเฉลี่ย 50.9 ปี

เมื่อพิจารณาทางด้านการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนพบว่า หัวหน้าครัวเรือนทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาเหมือนกัน คือ คิดเป็นร้อยละ 83.8 และร้อยละ 95.0 ตามลำดับ

ครัวเรือนเกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนโดยเฉลี่ยเท่ากัน คือ ประมาณ 4 คน และมีสมาชิกเพศหญิงโดยเฉลี่ยเท่ากัน คือ ประมาณ 2 คน แต่ในกลุ่มครัวเรือนที่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินมีสมาชิกเพศชายโดยเฉลี่ยประมาณ 2 คน ในขณะที่ครัวเรือนที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินมีสมาชิกเพศชายโดยเฉลี่ยประมาณ 3 คน อย่างไรก็ตามครัวเรือนทั้งสองกลุ่มก็มีกำลังแรงงานเท่า ๆ กัน ทั้งนี้เพราะต่างก็มีอัตราส่วนร้อยละเฉลี่ยของสมาชิกที่มีอายุต่ำกว่า 11 ปีและอายุเกิน 65 ปีเท่า ๆ กัน คือ ร้อยละ 35.6 และร้อยละ 35.9 ตามลำดับ

ตาราง 4.1 : ข้อมูลทางด้านประชากรของครัวเรือนตัวอย่างการวิจัย

(หน่วย : ครัวเรือน)

ข้อมูล	มีการเปลี่ยนแปลง		ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	
	จำนวน (80 ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน (80 ครัวเรือน)	ร้อยละ
1. ลักษณะบ้านเรือนของเกษตรกร				
บ้านชั้นเดียวคลุมดิน	3	3.8	5	6.3
บ้านไม้ยกพื้น	9	11.2	18	22.5
บ้านไม้สองชั้น	5	6.3	6	7.5
บ้านคอนกรีตชั้นเดียว	9	11.2	12	15.0
บ้านคอนกรีตสองชั้น	-	-	1	1.3
บ้านคอนกรีตผสมไม้	54	67.5	38	47.5
2. เพศของหัวหน้าครัวเรือน				
ชาย	74	85.1	76	89.4
หญิง	12	14.9	9	10.6
3. อายุของหัวหน้าครัวเรือน				
21 – 30 ปี	-	-	1	1.3
31 – 40 ปี	10	12.5	17	21.2
41 – 50 ปี	17	21.2	27	33.8
51 – 60 ปี	21	26.3	16	20.0
60 – 70 ปี	22	27.5	13	16.3
71 – 80 ปี	10	12.5	6	7.5
ค่าเฉลี่ย (ปี)	(56.0)		(50.9)	
4. การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน				
ไม่ได้ศึกษา	8	10.0	1	1.3
ระดับประถมศึกษา	67	83.8	76	95.0
ระดับมัธยมศึกษา	5	6.2	3	3.8
5. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน				
1 – 2 คน	11	13.8	6	7.5
3 – 4 คน	48	60.0	57	71.3
5 – 7 คน	21	26.2	17	21.2
ค่าเฉลี่ย (คน /ครัวเรือน)	(3.9)		(3.6)	

ตาราง 4.1 (ต่อ)

ข้อมูล	มีการเปลี่ยนแปลง		ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	
	จำนวน (80 ครั้วเรือน)	ร้อยละ	จำนวน (80 ครั้วเรือน)	ร้อยละ
6. จำนวนสมาชิกครัวเรือนที่เป็นเพศชาย ไม่เกิน 2 คน	69	86.2	63	78.8
3-4 คน	11	13.8	17	21.2
ค่าเฉลี่ย (คน / ครัวเรือน)	(1.8)		(2.9)	
7. จำนวนสมาชิกครัวเรือนที่เป็นเพศหญิง ไม่เกิน 2 คน	57	71.2	64	80.0
3-4 คน	22	27.5	16	20.0
5 คน	1	1.3	-	-
ค่าเฉลี่ย (คน / ครัวเรือน)	(2.1)		(1.9)	
8. จำนวนสมาชิกครัวเรือนที่อยู่ในภาวะ เลี้ยงดูวัยชรา (อายุเกิน 65 ปี)				
ไม่มี	56	70.0	64	80.0
1 คน	14	17.5	6	7.5
2 คน	10	12.5	10	12.5
ค่าเฉลี่ย (คน / ครัวเรือน)	(0.4)		(0.3)	
9. จำนวนสมาชิกครัวเรือนที่อยู่ในภาวะ เลี้ยงดูวัยเด็ก (อายุต่ำกว่า 11 ปี)				
ไม่มี	53	66.2	44	55.0
1 คน	24	30.0	29	36.2
2 คน	3	3.8	7	8.8
ค่าเฉลี่ย (คน / ครัวเรือน)	(0.4)		(0.5)	
10. อัตราส่วนร้อยละภาระเลี้ยงดู <sup>1/</sup>		35.6		35.9
11. จำนวนสมาชิกครัวเรือนที่อยู่ใน วัยแรงงาน (อายุ 11 - 65 ปี)				
ไม่เกิน 1 คน	9	11.2	4	5.0
2-3 คน	61	79.3	67	83.8
4-5 คน	10	12.5	9	11.2
ค่าเฉลี่ย (คน / ครัวเรือน)	(2.3)		(2.4)	

หมายเหตุ : <sup>1/</sup> อัตราส่วนร้อยละภาระเลี้ยงดู = (จำนวนผู้ที่อยู่ในภาระเลี้ยงดู x 100) / จำนวนแรงงาน

#### 4.2 ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน

ข้อมูลทางด้านรายได้ รายจ่าย ทรัพย์สิน และภาวะหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรนั้นเป็น ข้อมูลที่แสดงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ และสภาพคล่องทางการเงินของครัวเรือน ซึ่งจะสะท้อนถึงความสามารถของครัวเรือนในการลงทุนหรือเปลี่ยนแปลงแบบแผนการผลิตทางการเกษตร จากการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างการวิจัยทำให้ทราบข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน ตามที่แสดงในตาราง 4.2

ข้อมูลรายได้ของครัวเรือนในตาราง 4.2 ซึ่งให้เห็นว่าครัวเรือนเกษตรกรที่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินมีรายได้จากภาคเกษตรโดยเฉลี่ยต่อปีเท่ากับ 38,021.5 บาท ซึ่งมีค่าสูงกว่าครัวเรือนเกษตรกรที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินที่มีรายได้จากภาคเกษตรโดยเฉลี่ยต่อปีเท่ากับ 22,946.3 บาท แต่ครัวเรือนเกษตรกรที่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินมีรายได้จากภาคนอกการเกษตรโดยเฉลี่ยต่อปีต่ำกว่า กล่าวคือ มีรายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ยต่อปี 33,153.1 บาท ในขณะที่ครัวเรือนเกษตรกรที่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินทำกินมีรายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ยต่อปี 44,550.8 บาท อย่างไรก็ตามครัวเรือนเกษตรกรที่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินทำกินมีรายได้รวมโดยเฉลี่ยต่อปีเท่ากับ 75,172.9 บาท และสมาชิกในครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปีเท่ากับ 22,754.0 บาท ซึ่งมีค่าสูงกว่าครัวเรือนเกษตรกรที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินซึ่งมีรายได้รวมโดยเฉลี่ยต่อปีเท่ากับ 67,497.1 บาท และรายได้เฉลี่ยต่อหัวของสมาชิกครัวเรือนต่อปีเท่ากับ 14,112.2 บาท

ข้อมูลทางด้านรายจ่ายเพื่อการอุปโภคและบริโภคในครัวเรือน ก็เช่นเดียวกัน คือ ครัวเรือนที่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินมีรายจ่ายเฉลี่ยต่อปี 67,751.0 บาท สูงกว่าครัวเรือนที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินซึ่งมีรายจ่ายในการอุปโภคและบริโภคในครัวเรือนโดยเฉลี่ยต่อปี 65,788.9 บาท

สำหรับมูลค่าสินทรัพย์ของครัวเรือน ก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน คือ ครัวเรือนที่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินมีมูลค่าสินทรัพย์เฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 590,099.6 บาท ในขณะที่ครัวเรือนที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินซึ่งมีมูลค่าสินทรัพย์เฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 406,215.3 บาท

ส่วนภาวะหนี้สินของครัวเรือนนั้น พบว่าในกลุ่มครัวเรือนที่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินมีจำนวนครัวเรือนที่ไม่มีหนี้สินเลยมากกว่ากลุ่มครัวเรือนที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินเล็กน้อย คือ ร้อยละ 53.8 และร้อยละ 50.0 ตามลำดับ แต่ครัวเรือนที่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินมีจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน 56,777 บาท ซึ่งมากกว่าครัวเรือนที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินที่มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำนวน 38,886.5 บาท

ตาราง 4.2 : ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนตัวอย่างการวิจัย

(หน่วย : ครัวเรือน)

ข้อมูล	มีการเปลี่ยนแปลง		ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	
	จำนวน (80 ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน (80 ครัวเรือน)	ร้อยละ
1. รายได้ในภาคเกษตร				
ต่ำกว่า 10,000 บาท	19	23.7	35	43.7
10,000 – 20,000 บาท	23	28.8	19	23.7
20,001 – 30,000 บาท	11	13.8	11	13.8
30,001 – 40,000 บาท	8	10.0	4	5.0
40,001 – 50,000 บาท	4	5.0	4	5.0
มากกว่า 50,001 บาท	15	18.7	7	8.8
ค่าเฉลี่ย (บาท / ปี)	(38,021.5)		(22,946.3)	
2. รายได้นอกภาคเกษตร				
ต่ำกว่า 10,000 บาท	36	45.0	30	37.5
10,000 - 50,000 บาท	24	30.0	24	30.0
50,001 – 100,000 บาท	13	16.2	11	13.8
100,001 - 150,000 บาท	6	7.5	11	13.8
มากกว่า 150,001 บาท	1	1.3	4	5.0
ค่าเฉลี่ย (บาท / ปี)	(33,153.1)		(44,550.8)	
3. รายได้รวม				
ต่ำกว่า 50,000 บาท	42	52.5	43	53.8
50,001 - 150,000 บาท	28	35.0	28	35.0
150,001 - 250,000 บาท	8	10.0	8	10.0
250,001 - 350,000 บาท	1	1.3	1	1.3
มากกว่า 350,000 บาท	1	1.3	-	-
เฉลี่ย (บาท / ปี)	(75,172.9)		(67,497.1)	
4. รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี				
ต่ำกว่า 5,000 บาท	5	6.2	79	98.7
5,001 - 20,000 บาท	43	53.8	-	-
20,001 - 35,000 บาท	16	20.0	-	-
35,001 - 50,000 บาท	9	11.2	-	-
50,001 - 65,000 บาท	4	5.0	-	-
มากกว่า 65,000 บาท	3	3.8	1	1.3
ค่าเฉลี่ย (บาท/ปี)	(22,754.0)		(14,112.7)	

ตาราง 4.2 (ต่อ)

ข้อมูล	มีการเปลี่ยนแปลง		ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	
	จำนวน (80 ครั้วเรือน)	ร้อยละ	จำนวน (80 ครั้วเรือน)	ร้อยละ
5. รายจ่ายเพื่อการอุปโภคและบริโภค				
ต่ำกว่า 10,000 บาท	-	-	1	1.3
10,001 - 50,000 บาท	31	38.8	35	43.8
50,001 - 90,000 บาท	28	35.0	29	36.2
90,001 - 130,000 บาท	17	21.3	11	13.8
130,001 - 170,000 บาท	3	3.8	1	1.3
มากกว่า 170,000 บาท	1	1.3	3	3.8
ค่าเฉลี่ย (บาท/ปี)	(67,751.0)		(65,788.9)	
6. มูลค่าสินทรัพย์รวม				
ต่ำกว่า 100,000 บาท	2	2.5	1	1.3
100,001 - 450,000 บาท	22	27.5	27	33.8
450,001 - 800,000 บาท	33	41.3	35	43.8
800,001 - 1,150,000 บาท	17	21.3	17	21.3
มากกว่า 1,150,001 บาท	6	7.5	-	-
ค่าเฉลี่ย (บาท / ปี)	(590,099.6)		(406,215.3)	
7. ภาวะหนี้สิน				
ไม่มีหนี้สิน	43	53.8	40	50.0
1 - 50,000 บาท	12	15.0	24	30.0
50,001 - 100,000 บาท	11	13.8	8	10.0
100,001 - 150,000 บาท	4	5.0	4	5.0
150,001 - 200,000 บาท	3	3.8	-	-
200,000 บาท ขึ้นไป	7	8.7	4	5.0
ค่าเฉลี่ย (บาท / ปี)	(56,777.0)		(38,886.5)	

#### 4.3 ข้อมูลทางด้านขนาดและแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินของครัวเรือน

ข้อมูลในตาราง 4.3 ทำให้ทราบถึงขนาดที่ดินทำกินที่ครัวเรือนถือครอง ลักษณะการใช้ประโยชน์จากที่ดินทำกิน ตลอดจนแนวโน้มการใช้ที่ดินทำกินในอนาคตของเกษตรกรดังนี้

จากการศึกษาขนาดการถือครองที่ดินทำกินของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างการวิจัยพบว่า โดยรวมแล้วเกษตรกรทั้งหมด 160 ครัวเรือนถือครองที่ดินโดยเฉลี่ยครัวเรือนละ 4.4 ไร่ โดยครัวเรือนเกษตรกรที่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินถือครองที่ดินโดยเฉลี่ยครัวเรือนละ 5.0 ไร่ ในขณะที่ครัวเรือนเกษตรกรที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินถือครองที่ดินทำกินโดยเฉลี่ยครัวเรือนละ 4.1 ไร่ ส่วนจำนวนแปลงของที่ดินทำกินที่ถือครองนั้น พบว่าครัวเรือนเกษตรกรที่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินมีที่ดินทำกินโดยเฉลี่ยประมาณ 2 แปลง ในขณะที่ครัวเรือนเกษตรกรที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินโดยเฉลี่ยประมาณ 1 แปลง

นอกจากนี้ยังพบว่าที่ดินทำกินที่เกษตรกรทั้งสองกลุ่มถือครองอยู่นั้น มีปัญหาเรื่องปริมาณน้ำทางการเกษตรเช่นเดียวกัน เพราะถึงแม้ว่าเกษตรกรตัวอย่างการวิจัยจะอาศัยอยู่ในเขตชลประทาน แต่เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่รับน้ำจากระบบชลประทานช่วงปลาย ประกอบกับลำคลองมีลักษณะตื้นเขินจึงทำให้เกษตรกรประสบปัญหาขาดแคลนน้ำทางการเกษตรเป็นประจำทุกปี โดยเกษตรกรกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินส่วนใหญ่จำนวน 46 ครัวเรือน หรือร้อยละ 57.5 ประสบปัญหาขาดแคลนน้ำทางการเกษตรในฤดูแล้ง ส่วนเกษตรกรกลุ่มที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินจำนวน 52 ครัวเรือน หรือร้อยละ 65 ประสบปัญหาดังกล่าวเช่นเดียวกัน ดังนั้นเกษตรกรจึงอาศัยน้ำจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการเกษตร โดยแหล่งน้ำในการเกษตรที่สำคัญนั้นมาจากสามแหล่งด้วยกัน คือ น้ำจากระบบชลประทาน การขุดบ่อบาดาล และอาศัยจากแม่น้ำหรือลำเหมืองธรรมชาติ แต่ส่วนใหญ่แล้วเกษตรกรตัวอย่างการวิจัยจะใช้น้ำจากบ่อบาดาลและจากแม่น้ำหรือลำเหมืองเป็นสำคัญ

เมื่อศึกษาถึงลักษณะการใช้ประโยชน์จากที่ดินทำกิน พบว่าเกษตรกรในพื้นที่ที่ทำการวิจัยมีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินไปเป็นสวนลำไยกันมากขึ้น กล่าวคือเกษตรกรที่เปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินไปทำสวนลำไยนั้นทำมานาน โดยเฉลี่ยเป็นเวลา 6.3 ปี และที่ดินที่นำมาทำสวนลำไย ร้อยละ 93.8 เปลี่ยนมาจากการทำนาข้าว และในส่วนของ การนำที่ดินที่เคยทำนาข้าวไปเป็นสวนลำไยนั้นเปลี่ยนแปลงนาข้าวทั้งหมดเพื่อเป็นสวนลำไยถึงร้อยละ 66.2 และเปลี่ยนแปลงไปบางส่วนร้อยละ 33.8 สำหรับเกษตรกรที่มีการเปลี่ยนแปลงที่ดินทำกินบางส่วนไปทำสวนลำไยนั้น ร้อยละ 37.0 จะเปลี่ยนแปลงต่อไปให้เต็มพื้นที่ และร้อยละ 37.0 เช่นเดียวกันจะเปลี่ยนแปลงต่อไปอีกเพียงบางส่วน ส่วนผู้ที่จะไม่เปลี่ยนแปลงอีกต่อไปคิดเป็นร้อยละ 26.0

ส่วนเหตุผลสำคัญที่ทำให้เกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกิน ไปเป็นสวนลำไย มีอยู่ 5 ประการด้วยกัน คือ

- (1) เกษตรกรร้อยละ 31.3 ต้องการรายได้เพิ่ม ทั้งนี้เกษตรกรให้เหตุผลว่าการทำสวนลำไยให้ผลตอบแทนสูงกว่าการทำนา
- (2) เกษตรกรร้อยละ 25.0 ให้เหตุผลว่าทำนาขาดทุน ทั้งนี้เพราะการทำนานั้นต้นทุนการผลิตสูง นอกจากนั้นยังเสี่ยงต่อติดโรค และผลผลิตที่เกษตรกรได้รับแต่ละปีค่อนข้างต่ำ ทำให้เกษตรกรประสบปัญหาขาดทุนอยู่เสมอ
- (3) เกษตรกรร้อยละ 16.3 ให้เหตุผลว่าอายุมากและ ต้องการทำการเกษตรในแบบแผนที่มีกิจกรรมไม่หนักมาก
- (4) เกษตรกรร้อยละ 15.0 ให้เหตุผลว่าขาดแคลนน้ำในการเกษตร ทั้งนี้เพราะเกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงทำการเกษตรในรูปแบบการทำนาอยู่ ซึ่งการเกษตรในรูปแบบดังกล่าวต้องการใช้น้ำในปริมาณมากกว่าการทำสวนลำไย ดังนั้นปัญหาเรื่องการปริมาณน้ำทางการเกษตรไม่เพียงพอ ซึ่งเป็นปัญหาที่เกษตรกรประสบทุกปีจึงเป็นปัญหาสำคัญในการผลิตที่ทำให้เกษตรกรไม่ได้รับผลผลิตจากการทำนาอย่างเต็มที่ ทำให้เกษตรกรหันไปทำสวนลำไยที่ต้องการปริมาณน้ำที่น้อยกว่า
- (5) เกษตรกรร้อยละ 12.5 ให้เหตุผลว่าไม่มีคนช่วยทำนา ซึ่งหมายถึงสมาชิกที่ช่วยงานในภาคเกษตรในครัวเรือนมีน้อยรวมถึงขาดแคลนแรงงานรับจ้างในภาคเกษตร

เมื่อพิจารณากลุ่มเกษตรกรที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินไปเป็นสวนลำไยด้วยการตั้งคำถามว่า ในอนาคตเกษตรกรมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงที่ดินทำกินไปทำสวนลำไยหรือไม่ คำตอบที่ได้ คือ เกษตรกรร้อยละ 46.2 มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลง และร้อยละ 53.8 ไม่มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลง โดยเกษตรกรให้เหตุผลในการที่จะไม่เปลี่ยนแปลงที่ดินทำกินไปทำสวนลำไย 3 ประการ ดังนี้

- (1) เกษตรกรร้อยละ 52.5 ต้องการใช้ที่ดินในการปลูกข้าวไว้บริโภคในครัวเรือน
- (2) เกษตรกรร้อยละ 30.0 ขาดเงินลงทุน ทั้งนี้เพราะการลงทุนเริ่มแรกในการทำสวนลำไย เช่น การปรับสภาพที่ดินทำกินจากพื้นที่การเกษตรเดิม โดยเฉพาะที่ราบต่ำเพื่อทำเป็นสวนลำไยต้องการใช้เงินทุนมากพอสมควร ดังนั้นเกษตรกรที่ขาดเงินทุนจึงยังไม่สามารถทำสวนลำไยได้
- (4) เกษตรกรร้อยละ 17.5 ประสบปัญหาน้ำท่วม ทั้งนี้เพราะที่ดินทำกินที่เกษตรกรถือครองอยู่นั้นเป็นที่ราบต่ำ ทำให้ประสบปัญหาน้ำท่วมทุกปี พื้นที่ดังกล่าวจึงไม่เหมาะสมสำหรับการทำสวนลำไย

ตาราง 4.3 : ข้อมูลขนาดและการใช้ที่ดินทำกินของครัวเรือนตัวอย่างการวิจัย

(หน่วย : ครัวเรือน)

ข้อมูล	มีการเปลี่ยนแปลง		ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	
	จำนวน (80 ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน (80 ครัวเรือน)	ร้อยละ
1. ขนาดการถือครองที่ดินทำกิน				
น้อยกว่า 4 ไร่	49	61.3	52	65.0
4.1 - 8 ไร่	18	22.5	24	30.0
8.1 - 12 ไร่	9	11.2	4	5.0
12.1 - 16 ไร่	1	1.2	-	-
16.1 - 20 ไร่	3	3.8	-	-
ค่าเฉลี่ย (4.4 ไร่/ ครัวเรือน)	(5.0)	-	(4.1)	-
2. จำนวนแปลงที่ดินที่ถือครอง				
1 แปลง	33	41.2	56	70.0
2 แปลง	30	37.5	19	23.8
3 แปลง	10	12.5	5	6.2
4 แปลง	4	5.0	-	-
5 แปลง	3	3.8	-	-
ค่าเฉลี่ย (แปลง / ครัวเรือน)	(1.9)	-	(1.4)	-
3. ปริมาณน้ำในการเกษตร				
ขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง	46	57.5	52	65.0
มีน้ำใช้ตลอดปี	34	42.5	23	35.0
4. แหล่งน้ำทางการเกษตร				
คลองชลประทาน	-	-	3	3.8
บ่อบาดาล	37	46.2	16	20.0
แม่น้ำ (คลอง ลำเหมือง)	20	25.0	25	31.2
คลองชลประทาน และบ่อบาดาล	8	10.0	11	13.8
บ่อบาดาล และแม่น้ำ	12	15.0	21	26.2
คลองชลประทาน บ่อบาดาลและแม่น้ำ	3	3.8	4	5.0

ตาราง 4.3 (ต่อ)

ข้อมูล	มีการเปลี่ยนแปลง		ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	
	จำนวน (80 ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน (80 ครัวเรือน)	ร้อยละ
<b>ข้อมูลครัวเรือนเกษตรกรที่มีการเปลี่ยนแปลง</b>				
<b>แบบแผนการใช้ที่ดินทำกินเป็นสวนลำไย</b>				
1. จำนวนปีในการใช้ที่ดินในการทำสวนลำไย				
4 – 5 ปี	41	51.2	-	-
6 – 7 ปี	20	25.0	-	-
8 – 10 ปี	19	23.8	-	-
ค่าเฉลี่ย (ปี)	(6.3)	-	-	-
2. พื้นที่ทางการเกษตรเดิมก่อนถูกเปลี่ยน				
นาข้าว	75	93.8	-	-
สวนผัก	3	3.8	-	-
สวนมะม่วง	2	2.5	-	-
3. พื้นที่ที่ถูกเปลี่ยนแปลงเป็นสวนลำไยนั้น				
เปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใด				
เปลี่ยนแปลงเพียงบางส่วน	27	33.8	-	-
เปลี่ยนแปลงทั้งหมด	53	66.2	-	-
4. แนวโน้มการใช้ที่ดินทำกินเป็นสวนลำไยในอนาคต (เฉพาะกรณีที่ดินแปลงที่				
ดินทำกินไปเป็นสวนลำไยเพียงบางส่วน)				
ต้องการขยายพื้นที่สวนลำไยเต็มพื้นที่	10	37.0	-	-
ต้องการขยายพื้นที่สวนลำไยอีกบางส่วน	10	37.0	-	-
เพียงพอแล้ว ไม่ขยายเพิ่ม	7	26.0	-	-

ตาราง 4.3 (ต่อ)

ข้อมูล	มีการเปลี่ยนแปลง		ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	
	จำนวน (80 ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน (80 ครัวเรือน)	ร้อยละ
5. เหตุผลหลักที่เกษตรกรตัดสินใจเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินทำกินไปเป็นสวนลำไย				
ต้องการรายได้เพิ่ม	25	31.3	-	-
ทำนาขาดทุน	20	25.0	-	-
อายุมาก	13	16.3	-	-
ขาดแคลนน้ำทางการเกษตร	12	15.0	-	-
ไม่มีคนช่วยทำนา	10	12.5	-	-
<u>ข้อมูลเกษตรกรที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินไปเป็นสวนลำไย</u>				
1. แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงใช้ที่ดินทำกินไปเป็นสวนลำไยในอนาคต				
มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยน	-	-	37	46.2
ไม่มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยน	-	-	43	53.8
2. เหตุผลหลักที่เกษตรกรไม่มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ที่ดินทำกินไปเป็นสวนลำไยในปัจจุบัน				
ต้องการใช้ที่ดินในการปลูกข้าวไว้บริโภค	-	-	42	52.5
ขาดเงินลงทุน	-	-	24	30.0
ประสบปัญหาน้ำท่วม	-	-	14	17.5